

Az együttműködő és a proszociális viselkedés online vizsgálata 3., 5. és 7. osztályosok körében

Zsolnai Anikó

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport,
SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Kasik László

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet, SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport

Számos külföldi vizsgálat bizonyítja, hogy a társas viselkedés és a tanulmányi, szakmai teljesítmény között az életkor előrehaladtával egyre szorosabb a kapcsolat, amit erőteljesen befolyásolnak a környezet tényezői, például a családi háttér vagy az iskola szociális strukturáltsága. Az utóbbi két évtizedben Magyarországon is egyre több olyan pedagógiai vizsgálatot végeznek, amelynek célja egyrészt a különböző szociáliskompetencia-összetevők működésének, másrészt e komponensek más pszichikus és környezeti tényezőkkel való kapcsolatrendszerének feltárása.

Kutatásunk célja a szociális kompetencia két kiemelt komponensének, az együttműködő és a proszociális viselkedést meghatározó összetevők fejlettségének, kapcsolatrendszerüknek, valamint ezek néhány háttérváltozóval való összefüggésének feltárása volt 3., 5. és 7. osztályosok körében. A kutatásban 185 diák (3.: 60, 5.: 62, 7.: 63) és 15 pedagógus (minden osztály osztályfőnöke) vett részt.

A vizsgálat során két kérdőívet (*Együttműködés, Proszocialitás*) és egy háttérkérdőívet alkalmaztunk, kitöltésük online környezetben történt. A saját fejlesztésű *Együttműködés kérdőív* (gyermek- és pedagógusváltozata egyaránt) 27 kijelentést tartalmaz, ezeket ötfokú skálán kell megítélni. A kijelentések – mindegyik életkorban és értékelő esetében – három faktorba csoportosulnak: (1) *részesedés és elvárás*, (2) *szabálybetartás, kizárás*, (3) *hozzájárulás, egyéni és csoportérdek*. A mérőeszköz mind a három életkorban és mindkét értékelőnél megfelelően működött, a reliabilitásmutatók (Cronbach-alpha) 0,82 feletti. A proszocialitás mérésére egy angol nyelvű mérőeszközt (*Caprara és mtsai, 2000*) adaptáltunk. A *Proszocialitás kérdőív* tanulói- és pedagógusváltozatának 23 kijelentését ugyancsak ötfokú skálán kell értékelni. A kijelentések három faktorba csoportosulnak mindegyik életkorban és értékelő esetében: (1) *együttműködés, megosztás*, (2) *segítés*, (3) *negatív érzelmek kifejezése*. A mérőeszköz megbízhatósági mutatója (Cronbach-alpha) minden változat esetében 0,79 feletti.

Mind a pedagógusok, mind a diákok értékelése azt mutatja, hogy a saját tulajdon másokkal való megosztása, kölcsönadása, a másokhoz való pozitív viszonyulás jobban jellemző a 3. osztályosokra, mint az idősebbekre, ezzel szemben az egyéni érdek érvényesítése csoportmunka során a legidősebbekre jellemzőbb, mint a fiatalabbakra. Szintén megegyezik az értékelők ítélete abban, hogy a segítségnyújtás jellemzőbb a 3. és az 5. osztályosokra, mint a legidősebbekre. A korrelációs együtthatók alapján a két viselkedésforma területei (faktorok) az életkor előrehaladtával egyre lazább kapcsolatban állnak, feltehető, hogy függetlenedik az együttműködés és a segítségnyújtás, ami összhangban áll több külföldi kutatási adattal. A regresszióelemzés szerint a vizsgált környezeti tényezők (anya és apa iskolai végzettsége) mind az együttműködés, mind a proszociális viselkedés mért területeit mindhárom életkorban hasonlóan és kismértékben magyarázzák.

A kutatást a TÁMOP-3.1.9-11/1-2012-0001 támogatta.